DOI: [10.32702/2307-2105-2019.4.44](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.4.44)

УДК 338.2

*О. Ю. Шумейко,
старший викладач, Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка (м. Полтава, Україна)
ORCID: 0000-0003-1490-8004*

*Н. І. Овсяннікова,
начальник відділу аналізу даних статистики будівництва, капітальних інвестицій та
інвестицій зовнішньоекономічної діяльності управління аналізу даних статистики
виробництва та послуг Головного управління статистики у Полтавській області
ORCID: 0000-0003-3846-6490*

*А. В. Селецька,
студентка, Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка (м. Полтава, Україна)
ORCID: 0000-0003-0826-9648*

ОЦІНЮВАННЯ РЕЙТИНГОВИХ ПОЗИЦІЙ БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ІНВЕСТИЦІЙНОЮ СКЛАДОВОЮ

*O. Shumeiko
Senior Lecturer, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Ukraine)
N. Ovsianikova*

*Head of the department of analysis of data on construction statistics, capital investment and foreign
economic activity of the Department of Statistics Analysis of Production and Services of the Main
Department of Statistics in the Poltava region*

*A. Seletska
student, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University (Ukraine)*

ASSESSMENT OF THE RATING POSITIONS OF THE BUSINESS ENVIRONMENT OF THE POLTAVA REGION FOR THE INVESTMENT COMPONENT

У статті наведено характеристику бізнес-середовища та його складових: інституціональної, регуляторної, нормативно-правової, економічної, у тому числі й інвестиційної. Функціонування бізнес-середовища, що має властивість територіальної цілісності, часто ототожнюється з економічною діяльністю суб'єктів господарювання яка ніколи не здійснюється у стаціонарних умовах. Слід проводити постійний моніторинг стану бізнес-середовища, всіх його змін та особливостей функціонування, інвестиційної активності з метою розробки стратегії і тактики економічної поведінки господарюючих суб'єктів. У статті також визначено взаємозв'язок інвестицій з іншими елементами бізнес-середовища, досліджено залежність між обсягом, динамікою, структурою інвестицій та економічними показниками функціонування певного бізнес-середовища такими як: валовий внутрішній продукт, валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Проаналізовано наявні методики та запропоновано

власну щодо визначення рейтингових позицій бізнес-середовища регіону за інвестиційною складовою. Наведені якісні та кількісні показники бізнес-середовища Полтавської області, оцінено сучасний стан та перспективи його подальшого розвитку. Обґрунтований зв'язок між його розвитком та динамікою надходження капітальних і прямих іноземних інвестицій, їх структурою та розподілом за видами діяльності, джерелами фінансування. Визначено показники, за якими ранжовано позиції бізнес-середовища регіонів України. Виявлені проблеми щодо розвитку бізнес-середовища Полтавської області та його інвестиційної складової, визначено його місце серед інших областей України. Відповідно до сучасних рейтингових позицій Полтавської області та їх динаміки сформульовані напрями зростання інвестиційної привабливості регіону, а відтак, покращення умов формування бізнес-середовища Полтавської області та його інвестиційної діяльності.

The article describes the characteristics of the business environment and its components: institutional, regulatory, normative, legal, economic, including investment. The functioning of the business environment, which has the property of territorial integrity, is often identified with the economic activity of business entities which is never carried out in stationary conditions. It is necessary to conduct continuous monitoring of the state of the business environment, all its changes and features of functioning, investment activity in order to develop a strategy and tactics of economic behavior of business entities. The article also defines the interconnection of investments with other elements of the business environment, the dependence between volume, dynamics, structure of investments and economic indicators of the functioning of a certain business environment such as: gross domestic product, gross regional product, volume of sold products (goods, works, services). The existing methods are analyzed and their own for determining the rating positions of the business environment of the region for the investment component is proposed. The qualitative and quantitative indicators of the business environment of the Poltava region are presented, the current state and prospects of its further development are estimated. The connection between its development and dynamics of capital and foreign direct investment inflow, their structure and distribution by types of activity, sources of financing is substantiated. The indicators, according to which the positions of the business environment of the regions of Ukraine are ranked, are determined. The problems with the development of the business environment of the Poltava region and its investment component were identified, its place was determined among other regions of Ukraine. According to the current rating positions of the Poltava region and their dynamics, the directions of growth of investment attractiveness of the region are formulated, and, consequently, improvement of the conditions of formation of the business environment of the Poltava region and its investment activity.

Ключові слова: бізнес-середовище; суб'єкти господарювання; інвестиції; інвестиційне бізнес-середовище; регіон; валовий регіональний продукт; рейтингові позиції.

Key words: business environment; business entities; investments; investment business environment; region; gross regional product; rating positions.

Постановка проблеми. Бізнес-середовище являє собою складну систему зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на сферу бізнесу. Сучасне бізнес-середовище України, що має такі складові як інституціональна, економічна, політична, правова характеризується невизначеністю, швидкою мінливістю, високим ступенем ризику, дестабілізуючими економічними, соціальними та політичними процесами. Суб'єкти господарювання повинні систематично вивчати всі його зміни та особливості функціонування, динаміку показників соціально-економічного стану регіону, намагатися з'ясувати причини та фактори впливу і на основі цього розробляти тактику та стратегію ефективного довгострокового функціонування, використовувати елементи порівняльного аналізу для визначення його рейтингових позицій в системі бізнес-середовища території, регіону, держави, або на світовому рівні.

Інвестиційна діяльність як важлива складова економічної частини бізнес-середовища потребує постійного моніторингу та аналізу, на основі якого визначаються проблеми та перспективи залучення інвестицій, а відтак і розвитку самого середовища. Інвестиційна діяльність має важливе значення для

економічного зростання країни та її регіонів. Іноземні інвестиції – це шлях до розвитку національної економіки, збільшення її фінансових можливостей, покращення соціально-економічних показників господарської діяльності, налагодження міжнародного співробітництва, підвищення якості продукції, будівництва, реконструкції та модернізації виробництва, реалізації важливих програм і досліджень підвищення конкурентоспроможності підприємств. Пріоритетним завданням економіки країни є створення сприятливого інвестиційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бізнес-середовище досліджували у своїх наукових роботах відомі вітчизняні вчені, такі як: З. Варналій, А. Гальчинський, В. Герасимчук, В. М. Гєєць, В. Колот, М. Мельник, Г. Осовська, С. Реверчук, А. Філіпенко, а також західні науковці: А. Гроппеллі, Р. Коуза, Д. Норт, М. Портер, А. Хоскінг, Г. Шмоллер, Й. Шумпетер, та інші. Вагомий внесок у дослідження інвестиційної діяльності в регіоні зробили Ю. Бажал, М. Бутко, С. Гуткевич, Н. Гончарова, Б. Данилишин, М. Данько, Я. Жаліло, М. Згуровський, А. Лисецький, А. Музиченко, Л. Чернюк, В. Чижова та ін. Однак, дослідженню інвестиційної складової бізнес-середовища регіонів та визначенню їх рейтингових позицій приділялося недостатньо уваги.

Метою статті є дослідження напрямів покращення умов формування бізнес-середовища Полтавської області за інвестиційною складовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведення бізнесової діяльності є необхідною умовою забезпечення нормального рівня життєдіяльності та розвитку суспільства, що відбувається за рахунок виробництва матеріальних і надання нематеріальних благ. Учасники цього процесу – бізнес-єдиниці (підприємства та підприємці), держава з її інститутами, фінансові установи інші суб'єкти, вступаючи у відносини один з одним, формують складну, динамічну, поліфункціональну систему соціоекономічних взаємозв'язків, що визначається як певне бізнес-середовище. В економічній літературі під бізнес-середовищем прийнято розуміти сукупність усіх зовнішніх факторів діяльності бізнес суб'єктів, які суттєво впливають на його функціонування. Так, Мельник М.І. у своїй монографії зазначає, що бізнес-середовище – це сукупність окремих суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і факторів оточуючого (зовнішнього) середовища, які впливають на них [10, с.47]. За визначенням Світового банку, бізнес-середовище складається з набору інституціональних, економічних, нормативно-правових та регуляторних умов, за яких працює бізнес [1].

Бізнес-середовище має властивості територіальної цілісності, в межах якої й формується. Тому за масштабом й можливістю впливу виділяють мікросередовище (рівень суб'єктів підприємницької діяльності), мезосередовище (рівень територіально-адміністративних утворень), макросередовище (національний рівень) та мегасередовище (міждержавний рівень) [10, с. 46-49].

Залежно від ступеня однорідності виділяють інституційну (суб'єкти підприємництва та органи управління ними), соціальну (умови функціонування суспільства), економічну (власники, розпорядники бізнесу; постачальники; система торгівлі; конкуренти; інвестиційне та фінансове середовища), технологічну (техніко-технологічна база та рівень її розвитку), правову(система законодавства, в межах якої здійснюються бізнес, соціально-культурну (традиції, мораль, звички, притаманні бізнесу), демографічну (населення, структура населення); та природну (кліматичні умови, наявність природних ресурсів). складові бізнес-середовища [10, с. 68-87]. Всі складові бізнес-середовища взаємопов'язані та справляють вплив одна на одну.

Нинішній стан бізнес-середовища характеризується невизначеністю, швидкою мінливістю, складністю та ризикованістю прийняття рішень. В сучасних умовах децентралізації влади в Україні особливу увагу слід приділяти увагу розвитку бізнес-середовища регіонів у такому напрямку, щоб забезпечити економічне зростання не лише центру, а й окремих адміністративно-територіальних утворень. Моніторинг всіх змін у бізнесі та особливостей його функціонування для детального визначення ситуації, аналіз показників соціально-економічного стану регіону, виявлення причинно-наслідкових зв'язків дозволить розробити стратегію і тактику діяльності суб'єктів певного бізнес-середовища.

Дослідження інвестиційної діяльності як частини економічної складової бізнес-середовища потребує особливої уваги, оскільки сприятливе інвестиційне середовище відіграє важливу роль у залученні вітчизняних та зарубіжних інвестицій, що є рушієм економічного зростання.

Практика аналітичних досліджень бізнес-середовища, окрім стандартного статистичного, використовує такі методи аналізу: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, бенчмаркінг, SPACE-аналіз [10, с.132-157].

SWOT-аналіз полягає у визначенні сильних, слабких сторін, можливостей та загроз досліджуваного об'єкта і складанні SWOT-матриці. Бенчмаркінг є дослідницько-аналітичним видом діяльності, що полягає у детальному вивченні передового досвіду партнерів і конкурентів з подальшим практичним застосуванням для посилення конкурентних переваг. SPACE-аналіз (strategic position and action evaluation) передбачає комплексне дослідження ринкових позицій та показників діяльності об'єкта для вибору оптимальної стратегії розвитку. Аналіз проводять зазвичай експерти за такими групами критеріїв оцінки: фінансова сила, конкурентоздатність, привабливість та стабільність сектора (виду діяльності). У процесі PEST-аналізу виявляється та оцінюється вплив політичних (P – political), економічних (E – economic), соціальних (S – social), технологічних (T – technological) факторів макросередовища на бізнес.

Серед методик оцінювання інвестиційного клімату варто виділити Moody's Investors Services, Standard & Poor's Rating Services, Fitch Ratings, Heritage Foundation/Wall Street Journal, Transparency International, Euromoney, Economic Intelligence Union, A. T. Kearney та ін. На основі отриманих результатів інвестор першочергово оцінює умови вкладення коштів, ризики діяльності [13, с.46-52].

Методичні підходи щодо оцінювання функціонування бізнес-середовища та його інвестиційної складової стосуються передусім використання набору показників, які здатні схарактеризувати якісний розвиток бізнес-середовища. Пропонована система показників дозволяє визначити рейтинг сприятливості інвестиційного бізнес-середовища певного регіону (таблиця 1).

Таблиця 1.

Показники визначення рейтингу сприятливості інвестиційного бізнес-середовища області

Назва групи показників	Показники
Група показників, що характеризують інституційний розвиток	1. кількість зареєстрованих підприємств; 2. кількість зареєстрованих фізичних осіб підприємців; 3. показники динаміки кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання; частка активних суб'єктів господарювання у загальній кількості зареєстрованих; 4. кількість зареєстрованих підприємств (фізичних осіб підприємців) у розрахунку на 10 тис. населення;
Показники динаміки інвестицій	1. індекс зростання інвестицій 2. темпи зростання валових (капітальних, прямих) інвестицій
Структура інвестицій	1. за видами активів; 2. за джерелами фінансування; 3. за видами економічної діяльності.
Показники	1. обсяг валових інвестицій у розрахунку на одиницю валового регіонального продукту; 2. обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одиницю валового регіонального продукту; 3. обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на одиницю освоєних капітальних інвестицій; 4. обсяг реалізованої промислової продукції на одиницю освоєних капітальних інвестицій по промисловості.
Показники рейтингу регіону у загальнонаціональному вимірі:	1. частка зареєстрованих підприємств у регіоні до загальної кількості зареєстрованих підприємств по країні; 2. частка капітальних інвестицій регіону у валових капітальних інвестиціях країни; 3. частка прямих інвестицій регіону у прямих інвестиціях країни; 4. частка валового регіонального продукту у валовому внутрішньому продукті
Інтегральна оцінка за сумою балів за всіма показниками	За сумою балів з урахуванням вагомості оціночної групи показників

Остаточна рейтингова оцінка може здійснюватися за сумою балів в межах оціночної групи показників. Бали залежать від місця в рейтингу: за перше місце надається найвищий бал, числове значення якого визначається кількістю порівнюваних регіонів, а, відповідно, за найнижче – 1 бал. Інтегральна оцінка може бути розрахованою за сумою балів за всіма показниками по окремих оціночних групах з урахуванням вагомості групи. Коефіцієнти вагомості для окремих груп оціночних показників визначаються експертним шляхом через розподілення часток від одиниці.

Запропоновану методику використано для визначення рейтингу бізнес-середовища Полтавської області за інвестиційною складовою.

Результати впливу умов формування бізнес-середовища на його якісні характеристики оцінюють на основі кількісних характеристик інституційної складової бізнес-середовища, яка характеризується кількістю зареєстрованих, у тому числі активних, суб'єктів господарювання (підприємств та фізичних осіб-підприємців), показниками динаміки та структурної динаміки.

Кількість зареєстрованих підприємств за 2010-2016 рр. можна бачити на рисунку 1.

Аналіз темпів зростання кількості зареєстрованих бізнес-одиниць у Полтавській області свідчить про те, що щорічні темпи зростання кількості підприємств були незначними. Така ситуація пояснюється впливом декількох чинників: погіршенням бізнес-клімату в країні, а також значним спрощенням процедури ліквідації для тих суб'єктів господарювання, що тривалий час були економічно-пасивними та мали намір припинити юридичну особу. Такими можливостями скористалися суб'єкти господарювання у 2016 рр. коли загальне скорочення бізнес-одиниць, що були зареєстровані як юридичні особи протягом становило 16,2 %. На національному рівні цей показник становив 12,5 %.

Рис. 1. Кількість та динаміка зареєстрованих підприємств Полтавської області станом на початок року за 2010-2016 рр.

(складено за даними Головного управління статистики у Полтавській області [3])

Аналіз середньорічного темпу зростання кількості підприємств у 96,7% та фізичних осіб підприємців у 95,4% свідчить про те, що у Полтавській області втрачається інтерес підприємців до реєстрації бізнесу на її території у такій формі. По Україні середньорічний темп зростання кількості підприємств становив 98,4%, ФОП – 97,2%. За даними Державної служби статистики в Україні частка зареєстрованих підприємств Полтавської області у загальному обсязі по Україні (станом на початок року) має тенденцію до зменшення. Так, на початок 2010 р. вона становила 2,6%, 2016 р. – 2,3%.

Кількість зареєстрованих підприємств у розрахунку на 10000 наявного населення по Полтавській області за 2010-2016 рр. в середньому становила 155 підприємств. У 2016 р. відбулося скорочення до 130 підприємств у розрахунку на 10000 наявного населення, темп зростання склав 84,4%, що свідчить про зменшення кількості бізнес одиниць та незацікавленості населення до ведення бізнесу. Середній показник по Україні становить 203 підприємства.

Динаміку кількості економічно активних суб'єктів господарювання Полтавської області, які фактично здійснювали господарську діяльність наведено на рисунку 2.

Рис.2. Динаміка кількості економічно активних суб'єктів господарювання Полтавської області за 2010-2017 рр.

(складено за даними Головного управління статистики у Полтавській області [3])

У 2017 році у Полтавській області економічно активними були 10188 підприємств. Їх кількість зросла порівняно з попереднім роком на 1199 одиниць або на 13,3%. Зменшення спостерігалось у 2014 р. (98,7%) та 2016 р. (88,6%) як наслідок кризових економічних процесів. Кількість активних ФОП досягла максимального значення 59849 одиниць у 2010 р. У наступному році відбулося зменшення на 14981 ФОП або 25%. Найбільший темп зростання 127,7% становив у 2014 р., з якого починається тенденція до зменшення.

У Полтавській області переважна частина бізнес-одиниць перебуває у «сплячому» чи «мертвому» стані. Частка активних підприємств у 2010 році складала 40,7% від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів. У 2015 році вона збільшилася до 54,2%. Дане зростання перевищує показники по Україні. Проте частка «сплячих» підприємств залишається значною. Частка активних ФОП зменшилася по Україні та по Полтавській області. У 2014 році в Полтавській області активними були 68,8% зареєстрованих фізичних осіб-підприємців, що перевищує загальне значення 52,3% по Україні. Порівняно з 2010 роком їх частка зменшилася на 5,4%.

Рис. 3. Структура зареєстрованих підприємств за критерієм активності Полтавської обл. та України за 2010 р. та 2015 р.
(складено за даними [3], [8])

Рис. 4. Структура зареєстрованих ФОП за критерієм активності Полтавської обл. та України за 2010 р. та 2014 р.
(складено за даними [3], [8])

Стан економічної активності підприємств та активність інвестиційної діяльності пов'язані між собою та мають двосторонній вплив. Інвестиції з одного боку спонукають підприємців розширювати діяльність, у т.ч шляхом створення нових бізнес-одиниць, а з іншого боку ефективна діяльність суб'єктів господарювання викликає залучення інвестицій. Особлива роль у цьому належить капітальним інвестиціям, оскільки вони створюють матеріальну базу для здійснення суб'єктами господарювання своєї бізнесової діяльності.

Для співставлення у тривалому періоді капітальні інвестиції були переведені до більш стійкої іноземної валюти (долл. США) за середньозваженим курсом НБУ, який діяв у відповідному періоді (рис 5. та рис. 6)

За розглянутий період відбулося значне зменшення обсягу капітальних інвестицій у 2013-2015 рр. Про це свідчить середній темп зростання 97,9%. Ситуація покращилася у 2016-2017 рр., проте найбільше капітальних інвестицій було залучено 2012 р. в розмірі 1278,6 млн. дол. Найбільший приріст 56,5% спостерігався 2016 р. Водночас залучення прямих іноземних інвестицій до Полтавської області постійно зростає. Середній темп зростання складає 109,8%.

Рис. 5. Обсяг капітальних та прямих інвестицій в Полтавську область за 2010-2017 рр.
(складено за даними [3], [8]).

Рис. 6. Динаміка капітальних та прямих інвестицій в Полтавську область за 2010-2017 рр.
(складено за даними [3], [8]).

На основі статистичних даних встановлено, що протягом розглянутого періоду основним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, частка яких складає 75,9 % у 2017 р. Друге місце займають кредити банків та інші позики, питома вага яких в середньому складає 10,5 %. Найбільше позикових коштів використано у 2012 та 2016 рр., що пов'язано з програмами МБРР, а найменш у 2017 р. – 5,2 %. Фінансування за рахунок коштів населення на будівництво житла зросло майже вдвічі у 2015 р., що викликано вкладанням в нерухомість внаслідок несприятливої економічної ситуації у країні. Слід відмітити тенденцію до зростання фінансування капітальних інвестицій з місцевих бюджетів як результат фінансової децентралізації. За рахунок цього джерела у 2017 році освоєно 9,7% загального обсягу капітальних інвестицій, проти 1,7%.

На Полтавщині 70 % капітальних інвестицій спрямовано у промисловість, сільське господарство та будівництво. Зросла частка капітальних інвестицій в державне управління і оборону з 3,1% у 2010 р. до 8,3% у 2017 р. та у транспортне, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність з 1,8% до 5,8%. Зміни спричинені політичною ситуацією, збільшенням витрат на оборону по країні загалом та розвитком поштової діяльності.

Серед капітальних інвестицій переважають інвестиції у матеріальні активи. Хоча їх частка зменшилася з 99,2 % у 2010 р. до 97,9 % у 2017 р. за рахунок збільшення інвестицій у нематеріальні активи з 0,8 % до 2,1%, все ж Полтавські підприємства не здійснили прориву щодо розвитку наукової та інноваційної діяльності.

Полтавщина співпрацює з багатьма іноземними країнами-партнерами, реалізує міжнародні програми та проекти. Географічна структура прямих інвестицій до Полтавської області представлена на рис. 7.

Рис. 7. Географічна структура прямих інвестицій до Полтавської області у 2010-2016 рр.
(складено за даними Головного управління статистики у Полтавській області [3])

За даними Департаменту економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації станом на початок 2018 року в Полтавському регіоні діють 280 підприємств з іноземними інвестиціями, у тому числі 245 з прямими іноземними інвестиціями [7].

Найбільшими іноземними інвесторами на території Полтавської області є:

- Ferretex Group (видобування залізної руди, Швейцарія);
- JKC OIL & GAS plc (видобування вуглеводнів, Велика Британія);
- Pioneer Hi-Bred (зберігання насіння, США);
- Japan Tobacco International, тютюнова промисловість, Японія;
- IDS Group, виробництво мінеральної води;
- SigmaBleyzer (виробництво кондитерських виробів, США);

– Danone (виробництво молочної продукції та дитячого харчування, Франція) [7]/

Після проведеного аналізу доцільно визначити результуючі показники рейтингу Полтавської області. Рейтингові позиції інвестиційного бізнес-середовища Полтавської області визначаються у співставленні з Вінницькою, Сумською, Черкаською та Чернігівською областями, як такі, що наближаються за структурою економіки та складом населення до Полтавського регіону, та шляхом порівняння з показниками, одержаними в середньому по Україні.

Порівняння здійснено за показниками темпу зростання активних підприємств, кількості активних підприємств на 10 тис. населення регіону, темпу зростання капітальних та прямих інвестицій, за обсягом капітальних інвестицій на особу та за його відношенням до валового регіонального продукту, за часткою капітальних інвестицій регіону до загального обсягу по Україні.

Рейтингові позиції по окремих показниках Полтавської області та областей-конкурентів наведено у табл. 2.

Отже, Полтавська область за результатами 2017 року порівняно з Вінницькою, Сумською, Черкаською та Чернігівською областями посідає першу позицію в оцінці бізнес-середовища областей за інвестиційною складовою. Другу сходинку займає Чернігівська область, третю позицію посідає Черкаська область, четверту Вінницька, п'яту – Сумська. Полтавська область протягом тривалого часу стабільно займає перше місце за відношенням капітальних інвестицій на особу та за ступенем генерування інвестиціями валового регіонального продукту, однак поступається за темпами зростання капітальних інвестицій. Однак, слід брати до уваги той факт, що високі темпи зростання можуть бути обумовлені низькою базою порівняння.

Порівняно з іншими областями Полтавська область має найбільшу кількість активних підприємств, але за темпом їх зростання поступається Чернігівській області. Кількість таких підприємств корелює з обсягом капітальних інвестицій. Тісний зв'язок пояснюється тим, що основним джерелом їх фінансування є власні кошти підприємств.

Таблиця 2.

Рейтингові показники бізнес-середовища областей за інвестиційною складовою за результатами 2017 року

Вінницька		Полтавська		Сумська		Черкаська		Чернігівська	
значення	бал	значення	бал	значення	бал	значення	бал	значення	бал
Рейтинг областей за темпом зростання кількості активних підприємств до попереднього року, % (довідково: по Україні 110,4%)									
106,3	1	113,3	4	107,9	2	110,1	3	169,3	5
Рейтинг областей за кількістю активних підприємств на 10 тис. населення (довідково: по Україні 80 од.)									
58	2	72	4	52	1	72	3	86	5
Рейтинг областей за темпом зростання капітальних інвестицій, % (довідково: по Україні 119,9%)									
135,9	5	99,8	1	115,8	2	120,4	3	132,8	4
Рейтинг областей за темпом зростання прямих інвестицій, % (довідково: по Україні 105,9%)									
95,8	2	100,4	4	95,4	1	96,1	3	262,0	5
Рейтинг областей за обсягом капітальних інвестицій на особу, (довідково: по Україні 396,88 дол./особу)									
278,92	4	419,74	5	237,59	1	249,81	2	269,20	3
Рейтинг областей за часткою капітальних інвестицій у валових капітальних інвестиціях по Україні, %									
2,62	4	3,54	5	1,55	1	1,82	3	1,64	2
Рейтинг областей за відношенням капітальних інвестицій до ВРП, дол./дол.									
0,127	1	0,105	5	0,123	3	0,111	4	0,129	1
Рейтинг областей за загальною сумою балів за всіма показниками									
-	19	-	28	-	12	-	21	-	25

(складено на основі [2], [3], [4], [5], [6], [8])

Економічну та інвестиційну привабливість Полтавської області підтверджують й високі місця в рейтингах, що визначаються національними, європейськими та світовими рейтинговими агентствами. Так, у 2017 р. Полтавська область із 97 балами посіла 6 місце у Регіональному рейтингу Doing Business (Regional Doing Business), який оцінює ступінь легкості ведення бізнесу в усіх областях України. Розподіл балів за основними напрямками наведено у таблиці 3.

За результатами дослідження Regional Doing Business активізувати розвиток бізнес-середовища у Полтавській області мають полегшення процедур створення нових підприємств та одержання дозволів на будівництво, що підвищить рейтингові позиції та інвестиційну привабливість регіону.

Таблиця 3.
Регіональний рейтинг Doing Business досліджуваних областей за результатами 2017 р., [9]

Область	Податкове навантаження (місцеві податки)	Легкість створення підприємства	Легкість одержання дозволів на будівництво	Легкість оформлення земельної ділянки під об'єктом нерухомості	Легкість підключення до електромереж	Сума балів
Вінницька	6	13	41	20	16	96
Полтавська	8	11	40	20	18	97
Сумська	11	19	43	18	16	107
Черкаська	10	15	36	12	16	89
Чернігівська	6	15	27	15	18	81

Рейтингові позиції інвестиційної ефективності кола досліджуваних областей за даними рейтингового агентства Єврорейтинг наведені у табл. 4.

Результативність інвестиційної політики Полтавської області за 4 квартал серед досліджуваних областей, за твердженням агентства, є найвищою і становить 225 балів, що ставить область на найвищий щабель рейтингової шкали *ineA*. Висока інвестиційна активність забезпечує випереджуючий, порівняно з іншими територіями, приріст базових показників соціально-економічної сфери Полтавського регіону. Однак, позиції області протягом 2015-2017 років не були стабільними та потребують подальших дій щодо підвищення її інвестиційної ефективності (створення нових робочих місць, приросту заробітної плати найманих працівників, тощо).

Таблиця 4.
Рейтинг інвестиційної ефективності областей за даними рейтингового агентства Єврорейтинг, [12]

Період	Область									
	Вінницька		Полтавська		Сумська		Черкаська		Чернігівська	
	рейтинг	бал	рейтинг	бал	рейтинг	бал	рейтинг	бал	рейтинг	бал
4 квартал 2017 р.	ineB	183	ineA	225	ineE	125	ineD	141	ineD	150
4 квартал 2016 р.	ineC	180	ineB	182	ineE	138	ineB	185	ineB	184
4 квартал 2015 р.	ineC	168	ineC	170	ineF	111	ineE	144	ineF	111

Побудова SWOT матриці (табл. 5) дозволяє виявити вектори розвитку бізнес-середовища Полтавської області.

Таблиця 5.
SWOT – Аналіз бізнес-середовища Полтавської області

<p align="center">Сильні сторони</p> <p>Вигідне географічне розташування</p> <p>Зручне транспортне сполучення (залізничне, водне, мережа доріг загального користування 8875,5 км, з яких міжнародного значення 377 км; наявний аеропорт)</p> <p>Участь у міжнародних угодах та проектах</p> <p>Кваліфікаційні кадри</p> <p>Постійні дослідження та публікації показників діяльності регіону</p> <p>Ресурсний потенціал – понад 10 видів корисних копалин (наявні родовища сировини для розвитку будівництва)</p> <p>Якісні чорноземи</p>	<p align="center">Слабкі сторони</p> <p>Низька якість транспортної мережі та руйнація доріг</p> <p>Висока матеріало- та енергоємність виробництва</p> <p>Мала частка інноваційної продукції</p> <p>Низький рівень ефективності інвестиційних інститутів</p>
<p align="center">Можливості</p> <p>Вихід на нові ринки</p> <p>Соціальні інвестиції</p> <p>Органічне виробництво</p> <p>Зменшення корупції</p> <p>Розробка енергоефективних програм</p> <p>Експорт готових виробів</p>	<p align="center">Загрози</p> <p>Політична, економічна, соціальна нестабільність бізнес-середовища та військові дії</p> <p>Складна демографічна ситуація</p> <p>Податкове навантаження</p>

Відповідно до виявлених проблем, сучасних рейтингових позицій Полтавського регіону, їх динаміки можна сформулювати напрями покращення рейтингу бізнес-середовища Полтавської області та його інвестиційної діяльності. Вони наступні:

- інвестування енергозберігаючих проектів та програм;
- залучення капітальних інвестицій у нематеріальні активи; розвиток машинобудування з виробництва машин і обладнання для видобутку нафти та природного газу, їх підготовки та транспортування;
- збільшення інвестицій у сферу видобування нафти і газу;
- розвиток харчової промисловості з виробництва екологічно чистих продуктів харчування, напоїв, переробки с/г продукції;
- розвиток промисловості будівельних конструкцій з металів;
- активний розвиток логістичної сфери;
- активний розвиток туристичного напрямку та інфраструктури, що його забезпечує.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Дослідження інвестиційної складової бізнес-середовища Полтавської області свідчить про його високі рейтингові позиції на національному рівні та серед основних областей-конкурентів. Полтавщина має високий потенціал забезпечення інвестиційної ефективності бізнесу у напрямках розвитку енергозбереження, сфери розвідки, освоєння родовищ, видобування та транспортування вуглеводнів, виробництва органічної продукції, логістики та туристичних послуг. Подальше дослідження бізнес-середовища Полтавської області полягає у встановленні кореляційної залежності між окремими факторами його формування.

Література.

1. Біла І.С., Насікан Н.І. Бізнес-середовище в Україні/ Біла І.С., Насікан Н.І.// Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017.- №17. –С. 127-131.
2. Головне управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>.
3. Головне управління статистики у Полтавській області. Офіційний сайт. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://pl.ukrstat.gov.ua/>
4. Головне управління статистики у Сумській області. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/>
5. Головне управління статистики у Черкаській області. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/>
6. Головне управління статистики у Чернігівській області. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chernigivstat.gov.ua/>
7. Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.adm-pl.gov.ua>.
8. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Інвестиційний портал Полтавщини. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pobl-invest.gov.ua/>
10. Мельник М.І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій : монографія / Мар'яна Іванівна Мельник. – Львів : ІРД НАН України, 2012. – 568 с.
11. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. PRO. Платформа ефективного регулювання. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://regulation.gov.ua/rating>
12. Рейтингове агентство Єврорейтинг. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euro-rating.com.ua/regiony/rejting-list/rejting-list-oblastej/>
13. Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування: підручник. / І. Л. Сазонець – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 312 с

References.

1. Bila, I.S. and Nasikan, N.I. (2017), “Biznes-seredovyshche v Ukraini” [Business environment in Ukraine], *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 17, pp. 127-131.
2. The official site of Holovne upravlinnia statystyky u Vinnytskii oblasti [The Main department of statistics at Vinnytsia region] (2018), “Statistical information”, available at: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua> (Accessed 28 November 2018)
3. The official site of Holovne upravlinnia statystyky u Poltavskoi oblasti [The Main department of statistics at Poltava region] (2019), “Statistical information”, available at: <http://pl.ukrstat.gov.ua> (Accessed 28 February 2019)
4. The official site of Holovne upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti [The Main department of statistics at Sumy region] (2019), “Statistical information”, available at: <http://sumy.ukrstat.gov.ua> (Accessed 28 February 2019)
5. The official site of Holovne upravlinnia statystyky u Cherkaaskii oblasti [The Main department of statistics at Cherkasy region] (2019), “Statistical information”, available at: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua> (Accessed 28 February 2019)

6. The official site of Holovne upravlinnia statystyky u Chernihivskii oblasti [The Main department of statistics at Chernihiv region] (2019), "Statistical information", available at: <http://www.chernigivstat.gov.ua> (Accessed 28 February 2019)
7. The official site of Departament ekonomichnoho rozvytku, torhivli ta zaluchenni investytsii Poltavskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii [Departament of economic development, trade and investment attracting Poltava Regional State Administration] (2018), "Investment Data", available at: <http://www.adm-pl.gov.ua> (Accessed 28 November 2018)
8. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019), "Statistical information", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 7 January 2019)
9. The official site of Investytsiyni portal Poltavshchyny [Investment portal of Poltava region] (2019), available at: <http://www.adm-pl.gov.ua> (Accessed 7 January 2019)
10. Melnyk, M.I. (2012) *Formuvannia biznes-seredovyscha Ukrainy v umovakh instytutsiinykh transformatsii : monohrafiia* [Formation of the business environment of Ukraine in the context of institutional transformations: monograph], IRD NAN Ukrainy, Lviv, Ukraine
11. The official site of Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. PRO. Platforma efektyvnoho rehuliuvannia. [Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. PRO Platform for effective regulation] (2019), "Raitings", available at: <https://regulation.gov.ua/rating> (Accessed 10 January 2019)
12. The official site of Reitynhove ahenstvo Yevroreitynh. [Rating agency Euro-rating] (2019), "Reitynh lyst oblastei", available at: <http://euro-rating.com.ua/regiony/rejting-list/rejting-list-oblastej/> (Accessed 10 January 2019)
13. Sazonets, I.L. and Fedorova, V.A. (2011), *Investuvannia* [Investment], Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2019 р.